

Nieuwsbrief Afrikagetuigenissen vzw
Januari 2008
P708863 / 3080 Tervuren
G. Bosteels, J. van Ruusbroecstraat 15
3080 Tervuren

België-Belgique
P.B. – P.P.
3080 Tervuren
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 44

Januari 2018

Foto GB

De Tshopo watervallen te Stanleystad/Kisangani

Ledenbijdragen

Wij zeggen hartelijk dank aan de leden die reeds spontaan hun bijdrage voor het jaar 2018 hebben doen toekomen en speciaal aan hen die zo goed waren de minimumbijdrage naar boven toe af te ronden.

Bij voorbaat zeggen wij ook onze dank aan de leden die in dit nummer een overschrijvingsformulier zullen willen vinden om hun bijdrage over te maken.

TER HERINNERING :

EEN BIJDRAGE VAN 15 € VOLSTAAT OM IN REGEL TE ZIJN MAAR BIJKOMENDE STEUN WORDT STEEDS MET DANK TEGEMOET GEZIEN

Rekeningnummer : BE67 0014 2540 4387 – (BIC : GEBABEBB)

In dit nummer :

blz.

“Recht op ontwikkeling”

Guido Bosteels

3

Het Afrikamuseum : nog altijd bron van zorg

4

Het schrijverschap van Daisy Ver Boven

7

De rode jurk

Daisy Ver Boven

9

De klok van Matadi

Elisabeth Janssens

11

Herdenkingen

13

In memoriam

15

Kinderen van de kolonisatie

17

ORPER – Verslag uit Kinshasa

Anny Steegmans

17

Reeds ontvangen bijdragen 2018

18

“Recht op ontwikkeling”

Het begrip ontwikkelingssamenwerking ligt in de branding. “Geloof je er nog in?” is de uitdagende titel die we onlangs lazen in een publicatie die nochtans als uitgesproken progressief bekend staat.

We lazen ook dat onze Vlaamse minister-president onlangs voor een Zuid-Afrikaanse universiteit pleitte voor een “recht op ontwikkeling”. Midden de vele rechten die heden van overal geclaimd worden, is dit wel een opvallende benadering. Wij hadden altijd gedacht dat ontwikkeling niet zomaar aan achterblijvers in de schoot kan worden gelegd. Is er niet de oude wijsheid : als iemand honger heeft, koop voor hem geen vis maar leer hem vissen. Er is ook het oude Vlaamse spreekwoord : help uzelf, zo helpe u God.

*Enige tijd geleden was er nogal wat commotie ontstaan na de publicatie door de Zambiaanse **Dambisa Moyo** van een boek “**Dead Aid**” (vertaald als “fatale hulp”) waarin deze onderzoekster wel radicale taal voerde om te betogen dat ontwikkelingshulp niet enkel ondoeltreffend is maar zelfs schadelijk. Terwijl de jongste 50 jaar meer dan een triljoen dollar (duizend miljard) dollar hulp naar Afrika gevloeid is, is de armoede er nog toegenomen. Economisch gezien, is die hulp schadelijk voor de concurrentiekracht van de productieve sectoren. Ook kan zij aanleiding geven tot corruptie, naijver in de hand werken en dubieuze politieke regimes helpen te overleven. Vooral echter zal ze vaak nadelig zijn voor de prikkel om te evolueren, te hervormen en zich te ontwikkelen.*

Het is zonneklaar dat de landen die tot welstand gekomen zijn, dit zelden aan externe cadeaus te danken hebben maar wel aan hun eigen inzet en hun bekwaamheid om inkomsten te creëren. China is er het mooiste voorbeeld van.

Wat onze eigen ervaring betreft, zal het wel duidelijk zijn dat het toenmalige beleid in Congo ertoe strekte de zelfredzaamheid van de bevolking te bevorderen en iedereen ertoe aan te sporen de handen uit de mouwen te steken... Men kent de boom aan zijn vruchten, zegt dat andere Vlaamse spreekwoord en de resultaten liegen er niet om : van 1950 tot 1958 was het nominale inkomen van de Congolese loontrekkers meer dan verdubbeld : van index 100 tot 237. Het loonpeil was het hoogste in heel Afrika (Zuid-Afrika uitgezonderd) en kon reeds de vergelijking met mediterrane Europa doorstaan. Het Congolese nationaal inkomen steeg in die tijd met een glorieuze 10% per jaar, terwijl het aandeel daarin van de autochtonen toenam

van 45 tot 56 %. Bovendien zijn de merkwaardige sociale voorzieningen, zoals kosteloos onderwijs en medische zorgen toch wel voldoende bekend !

Guido Bosteels

Voorzitter

Het Afrikamuseum : nog altijd bron van zorg !

In ons vorig nummer dienden wij reeds de aandacht te vragen voor de onrustwekkende geruchten die circuleren over de tendensen die aan de orde lijken te zijn bij de renovatie van het Museum voor Midden-Afrika te Tervuren. Een bijzonder hardnekkige drukkingsgroep, die het ontwikkelingswerk ten tijde van het Belgisch bestuur ten gronde bestrijdt, zou erop uit zijn de instelling om te vormen tot een soort excuusmuseum voor dat koloniaal verleden. Het spreekt vanzelf dat zulks een aanfluiting zou zijn van de historisch realiteit. Bovendien zou dit een schandelijke belediging zijn voor de inzet en de opofferingen die duizenden landgenoten zich getroost hebben om dat prachtige land en zijn bewoners tot een hoger niveau van ontwikkeling op te tillen.

Dat ook de intellectuele wereld zich bij deze evolutie niet onberoerd laat blijkt uit de studie die professor emeritus (Lovanium en U.C.Louvain) Jean-Luc Vellut heeft laten verschijnen op de website van LaLibre-Afrique. Wij geven hierna de essentie weer van deze briljante – en strenge – analyse. Specialist in de Afrikaanse geschiedenis en destijds wetenschappelijk verantwoordelijke voor de grootse tentoonstelling “Het geheugen van Congo” uit 2005, heeft deze hoogstaande historicus beslist recht van spreken.

De auteur noteerde dat de argumentatie die wordt toegeschreven aan de promotoren van het huidige project steunt op twee pijlers :

Eerste pijler: *De Belgische historici zouden totnogtoe de Afrikaanse bronnen verwaarloosd hebben. Het vernieuwde Museum wil deze leemte ongedaan maken.*

Deze opinie wekt verbazing als men denkt aan de voortrekkersrol die Belgische wetenschappers hebben gespeeld bij het verzamelen, publiceren en kritisch

interpreteren van Afrikaanse bronnen. Men kon eerder verwachten dat het Museum hulde zou brengen aan het pionierswerk van D. Biebuyck, G. Hulstaert en J. Vansina, die dankzij Congolese medewerking duizenden pagina's Afrikaanse historische bronnen gevuld hebben. Vansina is trouwens de mentor geweest van een generatie Amerikaanse geleerden. Na hen hebben andere Belgische, Congolese en andere historici zich op dit domein onderscheiden, zoals dr. honoris causa Leon Verbeek (Universiteit Lubumbashi), B. Jewsiewicki, en ja ook David Van Reybrouck, die aan Afrikaanse getuigen een centrale plaats heeft voorbehouden in zijn overbekende succesrijke boek : "Congo, een geschiedenis".

Tweede pijler: *De Belgische historici zouden geweigerd hebben een echt debat te openen over de kolonisatie, in tegenstelling tot de openheid die geldt voor de misdaden die tijdens de Tweede Wereldoorlog werden begaan. Het toekomstige Museum zou worden opgevat als een "gedenkteken" voor de Afrikaanse slachtoffers, zoals gehandeld werd voor de Joodse slachtoffers van het Naziregime.*

Onze auteur staat niet stil bij het voorgestelde parallellisme tussen de Tweede Wereldoorlog en de kolonisatie. Dit perspectief heeft geen zin met betrekking tot Afrika. Het is wel juist dat lange tijd de Belgische instellingen, net als het onderwijs, door een eng nationalisme gehinderd zijn geweest bij onafhankelijk onderzoek over de kolonisatie. Deze houding contrasteerde met de aanklachten tegen geweldpleging in koloniaal Afrika, ook reeds onder Leopold II : "*N'allez pas là-bas!*" heette een toenmaals verschenen boek.

In België herkreeg de vrije discussie al vlug haar rechten. Zij werd ingeleid door een groot wetenschapper : **Jean Stengers**. Zij herkreeg alle kracht in de jaren 1980, maar dan wel in een ander register. Er kwamen tal van publicaties, van de hand van "geëngageerde" auteurs over koloniale misdaden. Hun verhalen hebben voedsel verschaft aan allerhande publicisten, journalisten en auteurs. Hun beschuldigingen, graag gekruid met horror, werden wereldwijd verspreid. Daarmee werd bijgedragen tot een enorme symbolische belasting van Congo ten overstaan van het westerse publiek. *(Hier zijn de pijlen zichtbaar gericht tegen auteurs als Hochschild !)*

Gruwelkronieken verspreiden, allerlei horror rondstrooien, overtrokken personaliseren van de discussie rondom Leopold II, dat alles is geen wetenschappelijke geschiedschrijving. Sensatiezucht mag niet langer overheersen.

De eenvoudige waarheid is dat voor een goed begrip van Leopolds regime rekening moet worden gehouden met diverse 'erfenissen', die niet enkel Europees waren : de droom om Afrika vooruit te helpen werd alras vertroebeld door aanstormende speculatie vanwege het wereldwijde kapitalisme, maar ook door toedoen uit Afrika zelf. De Congostaat werd niet enkel verwickeld in de vele lagen van westerse expansie maar plaatselijk ook binnen de ruime boog van *Frontiers of violence* (R. Reid, 2011): in de jaren 1870-1890 strekten die grenzen hun chaos uit van het zuiden van Ethiopië tot Zuid-Soedan, Rwanda, de Grote Meren tot de bovenloop van de Zambezi. Via allerlei allianties, volte-faces, opportunisme, kon het geopolitieke project van de Congo-staat finaal overleven, maar dan ten koste van deelname aan de 'Frontier'-chaos.

In België zoals elders spreekt dit perspectief heden de beste onderzoekers aan. Met meer verstorende inslag dan moraliserende verhaaltjes, wekt het des te meer de aandacht op, nu het hedendaagse Congo overgeleverd is aan speculatie en chaos in een wegwijnende staat : in het Congo van de 21ste eeuw verschuilen de machtigen zich achter hun muren van geld, in de schaduw van nieuwe *Frontiers of violence*.

Kort besluit bij deze tweede pijler : Het scenario dat blijkt te worden aangehouden door het Museum beantwoordt niet aan de hedendaagse historische debatten. Zoals men vandaag zegt : het levert zich over aan de wereld van het *fake news*.

Wat kan men tot besluit zeggen, binnen het kader van wat wij weten, over de historische afdeling van het toekomstige Museum ?

Het spreekt vanzelf dat deze grote instelling, die enig is in haar aard, actief moet bijdragen tot het verhelderen van het prekoloniale, koloniale en postkoloniale verleden. Het zou daarbij absurd en ongepast zijn niet het volle licht te doen schijnen over het verleden van wat de Belgische diaspora geweest is. Vanaf de stichting, met zijn hoogte- en laagtepunten, natuurlijk met inachtneming van de accenten uit die tijd, heeft dit Museum op tastbare wijze uiting gegeven van de rol van België in de geschiedenis van het moderne Congo en ook van het moderne Congo in de geschiedenis van België.

Verschillende historische genealogieën komen hier dus samen. Afkomstig uit Europa of Afrika, wortelen ze meestal in een ver verleden. Deze moeten natuurlijk niet benaderd worden in een geest van kinderachtige exaltatie, noch van berouw 'à la Tartuffe'.

Duidelijker gezegd : er is geen alternatief buiten het zoeken naar de waarheid, een opdracht waartoe het Museum een bijdrage moet leveren. Dat was de waarheid van ingenieurs, artsen, wetenschappers, kaderleden, technici, religieuzen, kunstenaars en vaklui, die in Congo een bijzonder actief leven hebben geleid, met hun successen en mislukkingen. Deze waarheid is evenzeer die van Congolese kaderleden, technici, werklieden, landbouwers, notabelen, religieuzen, kunstenaars en vaklui, die ook lang miskend zijn geweest en successen en mislukkingen hebben gekend. In de koloniale tijd waren hun contacten ongelijk maar daaruit is het moderne Congo ontstaan en het Museum is daarvan het uitvloeisel.

Bij het koloniaal systeem waren, globaal bekeken, een ruim part avonturiers betrokken, zowel blanke als zwarte. De koloniale logica beantwoordt zeker niet meer aan de hedendaagse verzuchtingen. Maar het hedendaagse Congo voldoet in globaal ook helemaal niet aan de criteria van een rechtvaardige samenleving. Men kijkt dus beter maar goed uit vooraleer de eerste steen te werpen.

In dit stadium kan men zich aan enige statistiek wagen. Bijvoorbeeld dat de heropening veel succes zal oogsten onder esthetisch en materieel oogpunt. Daartoe werd een enorme inspanning geleverd, waarover we ons gelukkig mogen prijzen.

Anderzijds vertoont de voorstelling, zoals we ze kennen, een tekort aan informatie en is ze gekenmerkt door wrok. De *lock-out* van afwijkende meningen is zo diep verankerd dat men zich opnieuw in een tijd van overheids censuur zou wanen. De voorwaarden tot een *flop* op wetenschappelijk en wellicht ook menselijk vlak zijn dus verenigd.

Moeten wij daarom alle hoop laten varen ? "Zie toch wat er aan het gebeuren is ! De zaken konden niet slechter gaan !" zegt de pessimist; "Maar toch, maar toch !" antwoordt de optimist, "uiteindelijk bezit historische arbeid heel wat weerstandsvermogen en uiteindelijk haalt de waarheid toch altijd haar gelijk".

NASCHRIFT

Tot zover dit meesterlijke vertoog van professor Vellut. Moge zijn optimistisch slotwoord bewaarheid worden ! Wij nemen aan dat het laatste woord in deze zaak nog niet gezegd is. Het is trouwens duidelijk dat deze omvattende problematiek meteen een politieke dimensie vertoont. Het beeld dat in ons land van de historische verhoudingen met Congo wordt opgehangen kan allicht invloed hebben op de toekomstige betrekkingen tussen de beide landen. Het zou ons verwonderen dat men zich op hoog niveau niet ten volle van deze gewichtige factor bewust zou zijn.(GB)

Het schrijverschap van Daisy Ver Boven

Binnen het beperkte aantal Nederlandstalige auteurs die hun talenten hebben toegespitst op het leven in Midden-Afrika bekleedt Daisy Ver Boven een opmerkelijke en eervolle plaats. Het is de moeite waard even nader in te gaan op de diverse werken van deze auteur.

Leven in Congo

Daisy Ver Boven heeft in Congo verbleven van 1947 tot 1960. Na de onafhankelijkheid bracht ze nog een jaar door in Bujumbura (Burundi). Zij was de echtgenote van een 'gewestambtenaar', zodat het geen verwondering moet wekken dat zij eerst negen jaar het echt brouseleven in het binnenland heeft meegemaakt. Tijdens de vier volgende jaren belandt ze – omwille van onderwijsproblemen voor de opgroeiende kinderen – in Leopoldstad, en wel bepaald in de gemeente Dendale, waar Joseph Kasa Vubu zijn politieke loopbaan zal aanvatten in de hoedanigheid van burgemeester.

Onnodig te zeggen dat die negen jaar brousse ruim de gelegenheid geboden hebben om zich vertrouwd te maken met het leven van de inlanders, en voornamelijk met de status van de Congolese vrouw. Daisy vertoont er wel degelijk belangstelling voor : door zich de taal eigen te maken, slaagt zij erin zich vertrouwd te maken met de traditionele gebruiken en rituelen. In een interview vertelde ze :

Ik besteedde veel tijd aan de dorpsbewoners... en zij aan mij ! In de mate waarin dit mogelijk was heb ik deze mensen tamelijk goed leren kennen. Er was in die tijd in het binnenland geen vijandigheid tussen zwart en blank. Wel veel onbegrip, maar daar was niemand verantwoordelijk voor.

Schrijven...

Merkwaardig is wel dat het eerste boek uit haar hand in het Frans gesteld is, en wel onder de titel **La piste étroite**. Het is een fijnzinnige, eerder psychologische roman waarin het leven verteld wordt van een jonge lerares die haar familie verlaat om in Belgisch Congo te huwen met een jongeman die zij nooit eerder ontmoet heeft, maar waarmee ze wel een jarenlange correspondentie gevoerd had. Beiden leven in de overtuiging van de waarde van het beschavingswerk dat hem is opgedragen. Zo neemt de liefde tussen het echtpaar toe, tezelfdertijd als hun gehechtheid aan dat

fabelachtige land. Zichtbaar gesteund op de persoonlijke ervaring van de schrijfster, komt de problematiek van het leven midden het inlandse milieu in dit boek op sprekende wijze naar buiten.

Van deze roman is recent, dankzij de goede zorgen van de oudste zoon van de schrijfster, Jos Ver Boven, een mooi verzorgde herdruk verschenen bij 'Editions Dynamedia' te Brussel.

De eerste Nederlandstalige roman verschijnt in 1962 onder de titel **De rode aarde die aan onze harten kleeft**. Dit boek brengt het verhaal van twee jonge mensen, een blanke sociaal assistente en een zwarte *évolué*, die gewrongen zitten tussen twee culturen en de problemen ervaren die hiermee gepaard gaan. Het feit dat het verhaal de periode voor en na de onafhankelijkheid bestrijkt maakt de zaken er niet eenvoudiger om.

In 1964 verschijnt **Mposi**, een verslag over de toestand in Congo drie jaar na de onafhankelijkheid.

De derde roman van Daisy Ver Boven is wellicht de meest bekende en de meest voldragen : **Mayana**, verschenen in 1974. Hierin komt de thematiek van de verhouding tussen blank en zwart andermaal nadrukkelijk aan bod. Opmerkelijk is de wijze waarop de auteur erin slaagt zich in te leven in de huid van een zwarte vrouw. In 1975 verscheen in De Standaard der letteren een lovende recensie van de hand van André Demedts, waaruit wij de volgende passus citeren :

Een doelmatig gebouwde, psychologisch verantwoorde en voortreffelijk gestelde roman, wat ten dele te danken is aan de oprechte bewondering van de schrijfster voor de negercultuur en -wereldbeschouwing, alsook voor de beeldende en bezielde taal van de zwarten.

Haar laatste roman, **Gevierendeeld**, komt van de pers in 1980. Hij staat eens te meer in het teken van de blank-zwart verhouding, ditmaal toegepast op een dubbele liefdesrelatie die zich in het moederland België afspeelt. Het verhaal handelt over vier mensen die innerlijk zo verschillend zijn dat men niet inziet hoe ze het met elkaar kunnen stellen zonder aan hun eigen identiteit te verzaken of ze te verliezen. Klaarblijkelijk is het niet de huidskleur die het harmonieuze samenleven in de weg staat maar wel de uiteenlopende levensbeschouwingen en mentaliteiten waarop de verschillende culturen gestoeld zijn.

Het hoeft geen verwondering te wekken dat de meeste van deze werken met mooie literaire prijzen bekroond werden.

Uit een universitaire scriptie "Ontmoeting of confrontatie met de ander", ondertekend Lutgart F.J. Goorden, die speciaal gewijd is aan het oeuvre van Daisy Ver Boven, lichten we de volgende korte passage :

We kunnen stellen dat Daisy Ver Boven een nieuw geluid laat horen in de koloniale letteren, zoekend en aangrijpend. Zij schrijft niet meer over de exotische zwarte tegenover haar meesters, maar ruimt plaats voor een ander verhaal over zwart en blank, over mensen die elkaar ontmoeten en met elkaar geconfronteerd worden, over een botsing tussen de Westerse cultuur en de Afrikaanse bewustwording.

In deze vier werken zien we dat het thema van de interracial verhoudingen als een rode draad door haar Afrika-romans loopt. We voelen haar betrokkenheid met de Congolezen en hun leefwereld. Het is een zoeken en proberen te begrijpen hoe de verschillende personages in haar romans met elkaar omgaan en elkaars levensopvattingen leren kennen.

Het zou een vergissing zijn te menen dat Daisy Ver Boven enkel de bovengenoemde reeks romans op haar actief zou hebben. Inderdaad heeft zij in de vijftiger jaren haar talent ter beschikking gesteld van het damestijdschrift "Libelle", waarin zij een lange reeks Congoverhalen heeft laten verschijnen. Een eerste specimen uit die reeks was het kerstverhaal dat te lezen stond in onze Nieuwsbrief 41 van december 2016. Hierna volgt een tweede voorbeeld, "De rode jurk", dat net als het vorige mooi aansluit bij deze tijd van het jaar.

DE RODE JURK

Door Daisy Ver Boven

Jeanne deed haar plechtige communie in Leopoldstad, Belgisch Congo, in 1939. Traditiegetrouw, droeg ze een schitterend witte japon op de hoogdag en een lichtgroen, simpel jurkje op de “tweede dag”.

Jeanne's moeder, die bij de heuglijke gebeurtenis ook op haar Paasbest voor de dag wilde komen, had dringend behoefte aan een nieuwe jurk. In die tijd was er in Kinshasa maar één winkel waar stoffen verkocht werden, want van confectiemodellen was nog weinig sprake. Dus toog zij op een mooie dag naar de grote winkel van Noguera, een door Portugezen opengehouden zaak die destijds veel succes kende. Vele tientallen rollen stof, in alle kleuren van de regenboog, effen, gestreept, geruit, bebloemd of voorzien van vrolijke vlinders, het lag er allemaal uitgestald.

“Ik wil liefst iets uni, bordeauxkleurig misschien”, richtte mama zich tot de dame achter de toonbank.

Het was Mevrouw Noguera in hoogsteigen persoon. Een onmiskenbare Portugese matrone, een en al donkere krullen en sprekende handen.

“Ik heb hier een prachtige stof zei ze glunderend, gisteren uit Portugal aangekomen. Onverslijtbaar, verkleurt niet, krimpt niet in de was”... Praten kon ze als Brugman, half rad Portugees, half krakkemikkig Frans met als toemaatje enkele woorden Lingala: “Kitoko ! Malamu mingi !”, want ze had ook veel Congolese klanten. En ze kwam aandragen met een dikke rol vuurrood weefsel.

“O nee, riep mama ontgaan. Die kleur is te fel, dat is niets meer voor mijn leeftijd”.

Dat was buiten de waard en zeker buiten Madame Noguera gerekend !

Handig drapeerde ze de rode stof over mama's schouder en voerde haar mee naar een levensgrote spiegel.

“Kijk hoe mooi dat tintje past bij uw haar, uw huidskleur, uw ogen !”

En zo ging het maar door. Welke ietwat rustige, veeleer zwijgzame Vlaminge kan het opnemen tegen een spetterende Portugese winkelierster?

Mama kocht de rode stof, samen met een Burda-patroontje en ging dadelijk thuis aan de slag. In die jaren kon haast iedere koloniale vrouw overweg met naald en draad. Ze maakte kleding voor zichzelf en voor de kinderen.

Bovendien beschikten ze meestal over een draagbare tafelnaimachine. Dat toestel werd aangedreven door een met de hand bediend wielkje. Hoe harder je draaide, hoe sneller de machine stikte. Inlandse kleermakers, toen nog meestal mannen, slaagden erin de machine tegen een ongelooflijk tempo te laten ratelen.

En de rode jurk deed het goed. Mama schitterde op de feesten en danspartijtjes die toen vaak gehouden werden in Kinshasa, in restaurants, of gewoon bij vrienden onder elkaar.

Toen werd het oorlog in Europa. Ook in Congo geen prettige tijd. Wie kon er nu naar België voor zes maanden, om daar, na drie jaar hard werken, tot rust te komen bij familie en vrienden ? Niemand ! Jeanne groeide ondertussen als kool. Een knap jong meisje werd ze. Mama, die het nu werkelijk niet meer passend vond, om in het rood te verschijnen – vrouwen die in die tijd tegen de vijftig liepen, begonnen zich oud te voelen! – nam de rode jurk ter hand, maakte ze korter, knipte de mouwen eruit, legde hier en daar een fronsje...

En de rode jurk deed het weer. Knappe Jeanne werd de prinses, het leukst geklede meisje onder haar klasgenoten, vrienden en vriendinnen.

De tijd ging, zoals hij altijd gaat, onwaarschijnlijk vlug... De rode jurk hing sinds lang onbenut in de kleerkast. Jeanne was ondertussen gelukkig getrouwd en woonde in België. Daar zouden ook haar ouders weerkomen – einde Congolese loopbaan – in augustus 1960. De mens wikt... en daar kwam de onafhankelijkheid van de Belgische kolonie, op 30 juni.

Oud als ze waren voelden mama en haar man zich belaagd en vluchtten ze naar de Belgische ambassade. Twee koffers hadden ze, in paniek, volgepropt. Hij met documenten, foto's, al de 'papieren die nog ooit nuttig kunnen zijn' ; zij met kleren en ondergoed. Ze had al de kledingstukken uit de kast gefrist en holderdeholder in een valies gestopt.

Zo, bij toeval, kwam de rode jurk in België terecht. Het was niet het einde van haar loopbaan. Een gewoon gesprek tussen moeder en dochter besliste daar anders over, weer enkele jaren later.

"Mama, die Witte Pater, die Kruisheer, van op het Pleintje die zich bezighoudt met de 'Straatkinderen van Kinshasa' vertrekt begin december weer naar Congo. Zo kan hij zijn kinderen een kerstgeschenkje bezorgen. Ik stop hem altijd een enveloppe toe voor dat goede doel. Doe jij ook mee?"

Kinshasa ? Straatkinderen ? Kerstcadeautjes ? Er rinkelde een belletje in mama's hoofd. Met voorzichtige handen haalde ze de rode jurk uit de kast. Er zijn dingen die je nooit het hart hebt weg te gooien ! Ze streelde de 'onverslijtbare' stof, maakte de jurk alweer korter, stikte met haar prachtige, elektrische naaimachine, strookjes witte kant langs hals en armsgaten. Dat vonden zwarte moeders altijd zo mooi ! Het geschenkje werd verpakt en aan de Kruisheer toevertrouwd.

"Ik vertrok ook in december voor het eerst naar Congo," mijmerde mama en ze glimlachte, want de rode jurk reisde met de mooiste boodschap aller tijden 'Vrede aan alle mensen van goede wil' eindelijk terug naar waar ze thuishoorde.

De klok van Matadi

We schrijven december 1934, wanneer de recent gebouwde kathedraal van Matadi haar lang verwachte klok ontvangt. Deze klok, die niet minder dan 585 kilo weegt, was in de

gekende klokkengieterij van Doornik vervaardigd en even voor Kerstmis op Afrikaanse bodem ontscheept. Haar naam kan er niet om liegen want hij staat er in bronzen letters op te lezen : *"je m'appelle Astrid"* – "Mijn naam is Astrid en ik ben een geschenk van de gelovigen van Matadi – Kerstmis 1934". En verder : *"Deum laudo, vivos voco, mortuos plango"* (Ik loof God, ik roep de levenden op, ik rouw om de doden).

Niemand minder dan koningin Astrid had inderdaad het meterschap over de klok aanvaard. Aangezien de koningin uiteraard niet persoonlijk aanwezig kon zijn, had zij mevrouw Pierre Ryckmans, echtgenote van de Gouverneur-Generaal afgevaardigd om haar bij de inzegening van de klok te vertegenwoordigen.

Sindsdien is het dus deze Astrid die bij elke kerkelijke plechtigheid en in het bijzonder tijdens elke kerstnacht alle gelovigen ter kerke roept. Enkele jaren na datum was het een zekere kapitein Boulangier (architect in het burgerleven) die met zijn mooie basstem midden een bewogen en eerbiedige stilte het *"Minuit Chrétien"* ten gehore bracht.

(Tekst en foto van de kathedraal : Elisabeth Janssens)

Herdenkingen...

Aan de Rigasquare te Schaarbeek bevindt zich een monument ter herinnering aan de strijd die de Congolese Weermacht tijdens de beide wereldoorlogen op Afrikaanse bodem geleverd heeft. De overwinningen die tijdens de eerste wereldoorlog te Tabora (thans in Tanzania) werden behaald in het toenmalige Deutsch-Ost Afrika en tijdens de tweede wereldoorlog te Saïo in het toenmalige Abyssinië worden er trouw herdacht. In september jl. ging de aandacht naar de honderdste verjaardag van de veldslag in Mahenge (9 oktober 2017), waar de overwinning in Tabora werd geconsolideerd.

Bloemenhulde

Eerbetoon door Congolese studenten van de Koninklijke Militaire School

Foto's : Fernand Hessel

Zoals iedereen weet staat op de Zeedijk te Blankenberge een monument ter herinnering aan luitenant Jozef Lippens en sergeant Henri De Bruyne, die in 1892 samen heldhaftig hun leven hebben geofferd in de strijd tegen de slavenhandelaars.

Ook op die plaats vindt jaarlijks een plechtig huldebetoon plaats, waarin de anciens van de Weermacht, verenigd in de kring "Ami-FP-Vriend", het gemeentebestuur van Blankenberge en de voornaamste koloniale verenigingen hun deel hebben. Zie hieronder een tweetal foto's van de plechtigheid die vorig jaar op een regenachtige zondag 16 september plaatsgreep.

Foto's : Fernand Hessel

In memoriam

Broeder Paul Dequeker (Scheut), de bouwer

Met diep leedwezen hebben we kennis gekregen van het overlijden van ons trouw lid, tevens een goede vriend, broeder Scheutist en architect Paul Dequeker.

Laten we even terugkomen op wat wij in het verleden over deze opmerkelijke figuur geschreven hebben.

Eigenzinnig, creatief, vooruitstrevend, karaktervolle Vlaming, beziel met een diep christelijk ideaal gericht op dienstbaarheid en schoonheid, kan broeder-architect Paul Dequeker terugblikken op een indrukwekkend palmares. Dit is de man die een revolutionaire wind heeft doen waaien over het

concept : bouwen in Congo.

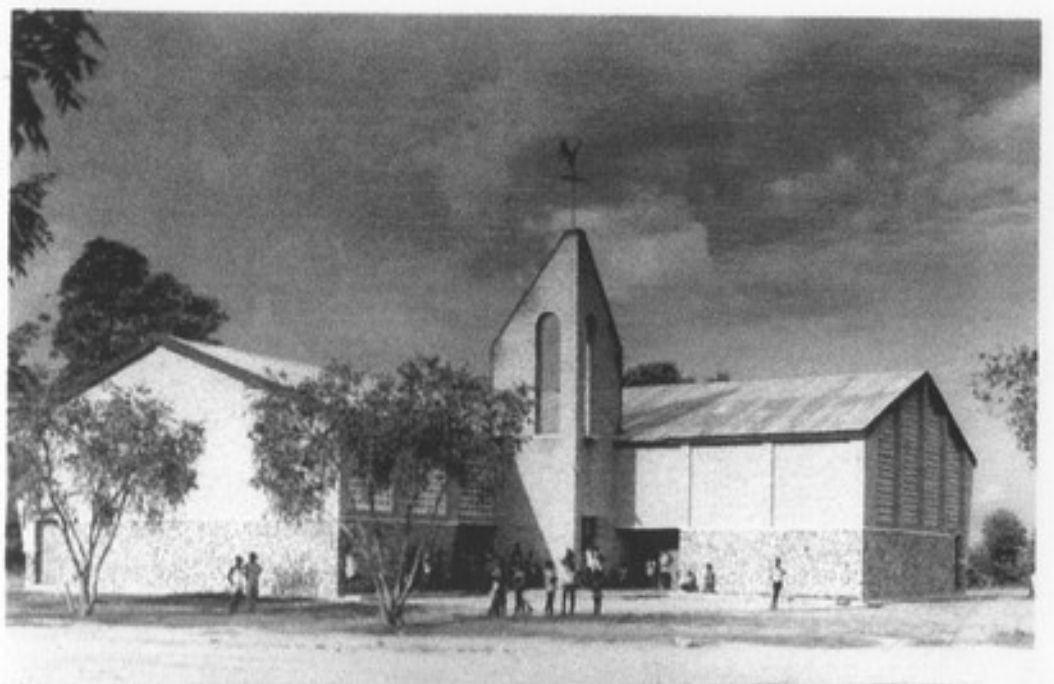
Van diverse zijden gepraamd om priester-missionaris te worden, heeft Paul Dequeker deze optie steeds afgewezen : zijn toekomst en zijn ideaal zag hij in niets anders dan bouwen, maar dan wel in het teken de verspreiding van zijn christelijk ideaal, meer bepaald in die zo specifieke tropische omgeving. Na rijp beraad viel de keuze van de jonge architect, afgestudeerd bij Sint-Lucas in Gent, op de congregatie van Scheut, waar hij dus als broeder in 1954 intrad.

Een determinerende factor in zijn ontwikkeling was het jaar dat hij heeft doorgebracht in de *"Associated School of Architecture"* te Londen, waar hij in 1957 een postgraduaat behaalde in tropische bouwkunde. Daar werd hij er bewust van gemaakt dat de basisfilosofie van het bouwen in een tropisch klimaat uitgaat van heel andere behoeften dan die waarin onze Europese bouwwerken moeten voorzien. Zoals Le Corbusier ooit schreef : « *Le soleil, l'humidité et le vent gouvernent l'architecture tropicale* ». Daar waar het onze voornaamste zorg is, warmte te stockeren en te bewaren, is het in Afrika zaak de warmte te elimineren en dus een goede ventilatie te bevorderen. Voorts leidt het klimaatsverschil ook tot totaal verschillende leefgewoonten. Huizen voor inlanders behoeven geen keuken, vermits Congolezen toch buiten hun potje koken en trouwens ook, helemaal anders dan blanken, zoveel mogelijk buitenshuis leven. Een ander aandachtspunt betrof de materiaalkeuze, die optimaal dient aan te sluiten bij de ter plaatse beschikbare grondstoffen. Mooi meegenomen is ook de bestendige zorg om de meest eenvoudige en spaarzame bouwmethodes uit te zoeken, zonder daarom de esthetische waarde van het bouwwerk in het gedrang te brengen.

Hij ging onverschrokken in het geweer tegen de gebruikelijke trends en doorstond de bezwaren en de tegenkanting die zijn revolutionaire concepten te beurt vielen. Onvermoeibaar maar ook steeds even onverstoort werkt hij door : scholen, kerken, woongelegenheden, administratieve gebouwen, medische constructies rijzen,

eerst nog in het koloniale, maar vooral in het postkoloniale Congo in snel tempo uit de grond. Ruimdenkend als hij is, aarzelt hij ook niet om zijn talenten ter beschikking te stellen van andere godsdienstige strekkingen dan de Rooms-katholieke, zoals het Leger des Heils.

De klimaatgebonden, eigen stijl van Paul Dequeker dringt dan ook vrij snel door en krijgt meteen ook internationale aandacht. Uitgenodigd voor congressen, seminaries cursussen, colloquia, voert hij het woord in Lomé, Nairobi, New York, Athene, Frankfurt, Tokio...

Saint Boniface, Nguema, Kasai

Hoewel hij geen ingenieursstudies op zijn actief heeft, waagt hij zich ook met succes aan uitgesproken technische constructies zoals bruggen. En God weet hoezeer een land als Congo behoefte heeft aan bruggenbouwers.

Maar Paul Dequeker is ook nog didacticus. Zijn opvattingen en ervaringen, resultaat van zijn jarenlange arbeid, brengt hij samen in een standaardwerk :

“L’Architecture tropicale : Théorie et mise en pratique en Afrique tropicale humide”, een laaggeprijsde publicatie die in heel Congo geldt als de bijbel voor bouwwerken die optimaal aangepast zijn aan het Afrikaanse leefmilieu.

Een palmares, zegden we reeds. Het mag wel tellen : 1.235 projecten, geconcipieerd en uitgewerkt door broeder Dequeker, zijn effectief tot stand gekomen en nog eens 38 projecten werden uitgetekend maar zijn (nog) niet ten uitvoer gelegd. Zijn we daarmee volledig geweest ? Nee toch ! Vergeten we niet zijn tientallen schetsboekjes, zijn schilderijen en, last but not least zijn prachtige beeldhouwwerken in tropisch hout, die alle de hand van een onverholen kunstenaarsziel verraden. (GB)

N.B. Wij beschikken nog over enkele exemplaren van een fraai geïllustreerd gedenkboek (167 blz.) dat aan het werk van broeder Dequeker is gewijd. Belangstellenden kunnen het tegen een symbolische vergoeding verkrijgen bij onze vereniging.

Carlo Lamote, fotograaf

Net als voornoemde broeder Dequeker had Carlo Lamote zijn wortels in Roeselare. Hij was er geboren in 1928 en had zijn loopbaan in Congo aangevangen in 1950, meer bepaald bij de dienst “Voorlichting”. Dat betekent dat hij tien jaar lang de gelegenheid heeft gekregen om samen met zijn oudere collega Henri Goldstein een indrukwekkend arsenaal aan fotografische herinneringen aan het koloniale tijdperk op te bouwen. Na de onafhankelijkheid had hij in Kinshasa een zelfstandig persbureau opgericht. Hij was dan ook een alert waarnemer van het politieke gebeuren in Midden-Afrika.

Onnodig te zeggen dat die duizenden uitstekende foto's een bijzonder kostbaar kapitaal vertegenwoordigen waarvoor wij de overledene veel dank en bewondering verschuldigd zijn.

De Congostroom, door de lens van Carlo Lamote

Louis De Clerck, oud-gewestbeheerder en ereambassadeur.

In november 2017 moesten wij met droefheid kennis nemen van het overlijden, in de leeftijd van 88 jaar, van andermaal een dierbare vriend, Louis de Clerck. In Belgisch Congo is hij gewestbeheerder geweest in de Kasaï. Na de

onafhankelijkheid trad hij in de magistratuur in Burundi en vervolgens kwam hij in diplomatieke dienst. Hij bekleedde er o.m. posten in Burundi, New York en Berlijn. Ook is Louis de Clerck gedurende verschillende jaren voorzitter geweest van KBUOL/UROME, de koepelorganisatie van oud-koloniale verenigingen. Wij zijn hem diep erkentelijk voor de eminente wijze waarop hij deze taak vervuld heeft.

Voorts kregen wij nog kennis van het overlijden van

Carlos Blancke (Dilbeek)

Mevr. Gilberte Smeets (Sint-Truiden)

Mevr. Flora Hendrickx, echtgenote Guido De Weerd (Boechout)

Wij nemen innig deel in de rouw van de nabestaanden.

Kinderen van de kolonisatie

Canvas, het tweede net van de Vlaamse Openbare Omroep, werkt aan een historische en documentaire reeks over 'Kinderen van de kolonisatie'.

Met dat doel wordt uitgekeken naar getuigen die graag iets willen vertellen over hun jeugd tijdens de koloniale en postkoloniale tijd. Op die manier willen de initiatiefnemers een beeld schetsen van het koloniale verleden. Hoe hebben de kinderen van toen dat ervaren ? Hoe heeft het hun leven bepaald ? Hoe gaan ze er nu mee om ?

Concreet wordt uitgekeken naar :

- kinderen van Belgen,
- kinderen van Congolezen die in België en in Congo wonen,
- kinderen uit gemengde huwelijken.

Verschillende mensen uit onze omgeving hebben deze oproep reeds positief beantwoord. Al wie voor dit initiatief belangstelling heeft gelieve contact op te nemen met de betrokken redactie via olga.deckers@vrt.be

ORPER vzw — Straatkinderen Kinshasa

Ons onvermoeibaar lid, mevrouw Anny Steegmans uit Diepenbeek stuurde ons een nieuw verslag over de gang van zaken bij ORPER, het werk waarvoor zij zich onverdroten blijft inzetten, dat het lot verzacht van de duizenden stratkinderen in de miljoenenstad Kinshasa. Hierna een uittreksel :

Goede vrienden van ORPER,

Ook bij ORPER in Kinshasa wordt er doorgewerkt ondanks de moeilijke politieke toestand waarin het land verkeert. Dit bemoeilijkt ook het werk onder de straatkinderen.

Het jaareinde verliep bij onze straatkinderen zonder pakjes, familiefeestjes en dergelijke. Wel was er met Kerstmis een eucharistieviering en een gezellig samenzijn. Ze zijn gelukkig als ORPER hun schoolgeld kan betalen en zij verzorgd worden als zij ziek of gewond zijn, als er naar hen geluisterd wordt.

Kortom, ze zijn gelukkig dat ORPER er is om voor hen te zorgen en om hen een betere toestand te bezorgen in de maatschappij. Ook wij willen in België meewerken aan dit mooie doel en hen wat aandacht schenken.

Mijn laatste reis naar Kinshasa dateert van februari-maart 2017 om met de kinderen te werken en onze genegenheid over te brengen. De politieke spanning was toen reeds goed te voelen. De mensen hebben het uiterst moeilijk om te overleven. De Congolese frank is enorm gedevalueerd en de koopkracht is bijna nihil. De schatrijke president en zijn regering blijven doof voor de noden van hun onderdanen. De bevolking wil dat hij opstapt en verkiezingen organiseert, maar hij wil de macht niet loslaten.

Zeer belangrijk is de financiële steun, die volledig wordt besteed aan de betaling van de school-gelden van de kinderen. Dit jaar kon ORPER het schoolgeld van 171 kinderen en jongeren betalen dankzij onze solidariteit.

“Peterschap” voor schoolkinderen van ORPER

Bij haar afreis naar Kinshasa in 1917 had Anny Steegmans een belangrijke boodschap meegekregen van de groep medewerkers in Diepenbeek : de mogelijkheid aftasten voor het opzetten van een peterschapsactie voor de schoolgaande kinderen die in de tehuizen van Orper ogevangen zijn. Daarbij werd beantwoord aan de vraag van een ouderpaar uit de Limburgse koloniale vereniging. Het idee werd in Kinshasa warm onthaald en besproken met de directie en verantwoordelijke opvoeders, samen met Anny.

Wie voor dit initiatief belangstelling heeft, kan een petekind toegewezen krijgen tegen betaling van een maandelijkse bijdrage van 25 €. Belangstellenden gelieven contact op te nemen met de contactpersonen : Anny Steegmans (Tel. 011 72 73 68) of Lisette Stegen (Tel. 011 33 17 64).

*Stortingen **met fiscaal attest** : BE21-0000-7186-7603 Bic-code : BPOTBEB1*
op naam van : *Kontinenten vzw - Mededeling : ORPER vzw Straatkinderen Kinshasa*

*Stortingen **zonder fiscaal attest** : BE70-0882-5555-9225 Bic-code : GKCCBEBB*
Mededeling : ORPER vzw Straatkinderen Kinshasa

Belangrijk : Willen de vrienden die storten via Kontinenten hun naam en voornaam correct vermelden
zoals op de identiteitskaart. Dit is nodig voor het opmaken van een correct fiscaal attest. Bedankt.

Reeds ontvangen bijdragen 2018

Wij zeggen hartelijk dank aan de navolgende leden die spontaan reeds hun jaarlijkse ledenbijdrage voor het jaar 2018 overmaakten en heel bijzonder aan hen die zo vriendelijk waren hun bijdrage naar boven toe af te ronden.

De h. & mevr. Baeyens-Warlop, Terafene
De h. & mevr. Brasseur, P-Carrascal
De h. H. Bruneel, Lo-Reninge
De h. G. Dierckens, St. Pieters-Leeuw
Prof. J. Ghesquiere, Brasschaat
De h. W. Ingels, Maldegem
De h. M. Puttemans, Schoten
De h. P. Reynders, Assesse
De h. Van der Paal, Berchem
Mevr. J. Van Meenen, Strombeek-Bever
De h. P. Van Bost, NL-Veldhoven

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKAGETUIGENISSEN

Zetel : Jan van Ruusbroecstraat 15, 3080 Tervuren

(e-mail : afrikagetuigenissen@skynet.be)

Bankrekening (IBAN) : BE67 0014 2540 4387

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.

Foto Carlo Lamote (†)